

2018

ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΧΑΣΚΟΒΟ

«Εκπονημένη σύμφωνα με το Συμβόλαιο από τις 15.06.2018 με αντικείμενο: «Ετοιμασία μεθοδολογίας και ερευνών» στο πλαίσιο του πρότζεκτ „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” σε μετάφραση: «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην βουλγαρο-ελληνική διασυνοριακή περιοχή μέσω έξυπνων και ηλεκτρονικών εργαλείων» με ακρονύμιο „eTOURIST” στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A „Ελλάδα –Βουλγαρία 2014-2020“, αριθμός αναφοράς 1714, Συμβόλαιο για Αφιλοκερδή Οικονομική Βοήθεια № B2.6c.07/09.10.2017

Σόφια, 2018

Περιεχόμενα

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
II. ΤΙ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ. ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ...	3
III. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΧΑΣΚΟΒΟ.....	10
IV. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	11
V. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ.....	13
VI. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ /ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΧΑΣΚΟΒΟ/.....	15
VII. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ .	18
VIII. ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ.....	21

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν έγγραφο σε εκτέλεση της Δραστηριότητας 1. Μελέτη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιφέρειας Χάσκοβο εκπονήθηκε από την ΕΦΤΑ ΣΕΡΒΙΣΙΣ ΕΠΕ – Εκτελεστής σε εκτέλεση του Συμβολαίου στο πλαίσιο δημοσίου έργου με την Περιφερειακή Ένωση Δήμων «Μαρίτσα» - Εντολέα με αντικείμενο «Ετοιμασία μεθοδολογίας και ερευνών» στο πλαίσιο του πρότζεκτ „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” σε μετάφραση: «Πρώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην βουλγαρο-ελληνική διασυνοριακή περιοχή μέσω έξυπνων και ηλεκτρονικών εργαλείων» με ακρονύμιο „eTOURIST” στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A „Ελλάδα –Βουλγαρία 2014-2020“, αριθμός αναφοράς 1714, Συμβόλαιο για Αφιλοκερδή Οικονομική Βοήθεια № B2.6c.07/09.10.2017.

Στόχος του παρόντος εγγράφου είναι να ερευνηθεί η φυσική και η πολιτιστική κληρονομιά της περιφέρειας Χάσκοβο, συμπεριλαμβανομένου να συγκεντρωθούν πληροφορίες για τα υπάρχοντα φυσικά και πολιτιστικά αξιοθέατα στην επικράτεια της περιφέρειας Χάσκοβο, να γίνει ανάλυση και εκτίμηση του επιπέδου προσβασιμότητας, συντήρησης για επισκέψεις και αναγνωρισιμότητας μεταξύ των κατοίκων όπως και να οριστούν τα αξιοθέατα από την άποψη της ιστορικής τους χρονολόγησης.

II. ΤΙ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ. ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ο όρος κληρονομιά είναι πολύ ευρύς και πάντα συνδέεται με το αντικείμενο το οποίο αφορά: αξία, σημασία, ποιότητα, χαρακτηριστικό, ολότητα, αυθεντικότητα και ιδιαίτερα διαχρονικότητα μέσω πολλών γενεών. Έτσι η «φυσική κληρονομιά» αποτελεί ηθική απόφαση και ταυτόχρονα ευθύνη της κοινωνίας να παραδώσει υγιές περιβάλλον, με τα σύνθετα και περίπλοκα βιολογικά του στοιχεία, στις επόμενες γενιές. Η βασική αντίληψη για το περιβάλλον σαν πηγή «κληρονομιάς» είναι σημαντική γιατί με αυτόν τον τρόπο συνδέεται με το περιβάλλον, με την ιδέα για πολιτιστική κληρονομιά η οποία ορίζεται σαν «έκφραση του τρόπου ζωής τον οποίο έχει αναπτύξει μια κοινωνία και ο οποίος μεταδίδεται από γενιά σε γενιά συμπεριλαμβάνοντας παραδόσεις, πρακτικές, αντικείμενα, εκφράσεις και καλλιτεχνική αξία».

Για την ΕΕ ο όρος «πολιτιστική κληρονομιά» σημαίνει διατήρηση και προώθηση των ιδανικών και των αρχών η οποία οδηγεί σε υλική παρουσίαση των συστημάτων αξιών, των πεποιθήσεων, των παραδόσεων και των τρόπων ζωής και συμπεριλαμβάνει τα ίχνη τους – ορατά και αισθητά, από την αρχαιότητα ως το πρόσφατο παρελθόν. Η λέξη κληρονομιά μας προκαλεί να σκεφτούμε το παρελθόν ενώ όσον αφορά το παρόν είναι στενά συνδεδεμένο με τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούμε το «παρελθόν» σαν απεριόριστη πηγή ανακάλυψης και κοινωνικής δύναμης. Εκτός αυτού παρ’ ότι δεν είναι όλες οι μορφές

κληρονομιάς καθολικά αναγνωρισμένες η κληρονομιά εκτιμάται σαν βασική πηγή ατομικής και συλλογικής ταυτότητας και είναι απαραίτητη για να νιώθουν οι άνθρωποι αυτοεκτίμηση.

Ο όρος «πολιτιστική και φυσική κληρονομιά» αλλάζει συνεχώς, διευρύνεται και ολοκληρώνεται αφού η σημασία της κληρονομιάς για την κοινωνία και το άτομο αυξάνεται και οδηγεί σε συνειδητοποίηση των άρρηκτων δεσμών μεταξύ των πολιτιστικών αξιών ενώ σε ένα πιο ευρύ πλάνο συμπεριλαμβάνονται επίσης οι φυσικές πρώτες ύλες και η τοπική ταυτότητα. Ένα φυσικό και ιστορικό περιβάλλον το οποίο είναι καλά διατηρημένο και δημιουργεί συσχετισμούς με τις γνώσεις και τα έθιμα μπορεί να μειώσει τους κινδύνους από την περιθωριοποίηση και τις διακρίσεις όπως και να κατοχυρώσει την σταθερότητα της κοινωνίας σώζοντας ζωές.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Η αναγνώριση αυτού του όρου διευρύνεται σιγά σιγά τα τελευταία 50 χρόνια από την ιστορική στιγμή που εγκρίθηκε το Σύμφωνο για την Διατήρηση της Παγκόσμιας και Φυσικής Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ, στο Παρίσι το 1972. Από τότε σχεδόν 200 κράτη συμμετέχουν στο Σύμφωνο δεχόμενα να επισημάνουν και να ορίσουν τόποθεσίες οι οποίες να εγγραφούν στη λίστα της παγκόσμιας κληρονομιάς. Ο αριθμός των αξιοθέατων της παγκόσμιας προστατευμένης κληρονομιάς τα τελευταία χρόνια αυξάνονται αισθητά φτάνοντας σήμερα τις 1 092 τοποθεσίες. Ο ενθουσιασμός για την καταγραφή των τοποθεσιών στη λίστα δείχνει την πολιτική και την δημόσια υποστήριξη όχι μόνο προς το Σύμφωνο αλλά και για την αναγνώριση της συμβολικής αξίας, που έχει η καταγραφή ενός αξιοθέατου στη λίστα, για την κοινωνία και το άτομο όπως και για την οικονομική, πολιτιστική, κοινωνική κ.ά. ωφέλειες που προκύπτουν από αυτήν την πράξη.

Τέτοια αυξανόμενη φροντίδα εκφράζεται και σε τοπικό επίπεδο όπου όλο και περισσότερα ρυθμισμένα προστατευμένα μνημεία, προστατευμένες φυσικές ζώνες ή άυλες πολιτιστικές πρώτες ύλες καταγράφονται στις λίστες τοπικού, εθνικού ή ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ανάλογα με την αξία τους, την μοναδικότητα ή την ολότητά τους. Γι' αυτό ακριβώς τα πολιτιστικά και τα φυσικά αξιοθέατα που επισημαίνονται στην παρούσα μελέτη δημιουργούν προϋποθέσεις για τουριστική δραστηριότητα με σημαντικά οφέλη για την περιοχή και την τοπική κοινωνία ακόμα κι αν μέχρι στιγμής ο τουρισμός δεν μοιράζεται ισομερώς.

Η πολιτιστική και η φυσική κληρονομιά αποτελείται από υλικές και άυλες πρώτες ύλες της κληρονομιάς που ορίζονται επαρκώς από τους διεθνείς θεσμούς αλλά για την επισήμανση και την κατηγοριοποίησή τους κάθε κράτος χρησιμοποιεί δικές του μεθόδους και κριτήρια. Έτσι ο τύπος και η σημασία της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς μπορούν να διαφέρουν από το ένα κράτος στο άλλο. Αυτό που δεν διαφέρει είναι η σημασία της κληρονομιάς στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης.

Σαν αναφορικός όρος, το πλαίσιο για την διατύπωση της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς που εγκρίθηκε από το Σύμφωνο για την Παγκόσμια Κληρονομιά είναι ταυτόχρονα ευρεία και ακριβής. Έτσι το πλαίσιο για την διατύπωση ορίζει τα

χαρακτηριστικά της κληρονομιάς που είναι αντικείμενο του Συμφώνου και που οδηγούν σε 4 είδη κληρονομιάς:

- Πολιτιστική κληρονομιά
- Φυσική κληρονομιά
- Μικτή κληρονομιά και δη κληρονομιά η οποία ανταποκρίνεται εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στους ορισμούς για πολιτιστική ή φυσική κληρονομιά ενώ η ανάλυση του τρόπου με τον οποίο ανταποκρίνονται σε αυτούς τους ορισμούς γίνεται με ανεξάρτητο τρόπο για αυτά τα δυο στοιχεία
- Πολιτιστικά τοπία που αποτελούν «σύνθετους χώρους της φύσης και του ανθρώπου» και που δείχνουν την ανάπτυξη της ανθρώπινης κοινωνίας στο πλαίσιο των περιορισμών από τα φυσικά στοιχεία και/ή των δυνατοτήτων που τους δίνει το φυσικό περιβάλλον ή οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές δυνάμεις, εξωτερικές ή εσωτερικές. Στην περίπτωση αυτού του είδους κληρονομιάς η ανάλυση αυτών των δυο στοιχείων – πολιτιστικού και φυσικού – γίνεται με αλληλοεξαρτώμενο και ενσωματωτικό τρόπο.

Το Σύμφωνο για τη Διατήρηση της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς επισημαίνει μια σειρά από κριτήρια για την αναγνώριση, αυτή τη στιγμή είναι 10 και αναθεωρούνται συνέχεια έτσι ώστε να αντικατοπτρίζουν την ανάπτυξη της ιδέας για την παγκόσμια κληρονομιά. Για να μπορεί να καταγραφεί στη λίστα της παγκόσμιας κληρονομιάς κάθε πρόταση πρέπει πρώτα απ' όλα να έχει εξαιρετική παγκόσμια αξία και να ανταποκρίνεται σε τουλάχιστον ένα από τα εξής κριτήρια για ανάλυση:

❖ **όσον αφορά τα πολιτιστικά αξιοθέατα:**

- να αποτελεί αριστούργημα της ανθρώπινης καλλιτεχνικής διάνοιας
- να αντικατοπτρίζει σημαντικές αλλαγές στις ανθρώπινες αξίες σε μια περίοδο ή σε μια πολιτιστική ζώνη του κόσμου όσον αφορά την εξέλιξη στον τομέα της αρχιτεκτονικής, της τεχνολογίας, της τέχνης των μνημείων, της πολεοδομίας ή της αρχιτεκτονικής εξωτερικών χώρων
- να φέρει το μοναδικό ή τουλάχιστον εξαιρετικό φόρτο μιας πολιτιστικής παράδοσης ή πολιτισμού ο οποίος είναι ζωντανός ή έχει πια εξαφανιστεί
- να είναι εξαιρετικό παράδειγμα για τύπο κτιρίου ή τοπίου που αντικατοπτρίζει σημαντικό στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας
- να είναι εξαιρετικό παράδειγμα για παραδοσιακό ανθρώπινο οικισμό αντιπροσωπευτικό για τον πολιτισμό ή παράδειγμα για την αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το περιβάλλον και πιο ειδικά τότε όταν το περιβάλλον έχει γίνει ευάλωτο υπό την επίδραση μη αναστρέψιμων αλλαγών
- να συνδέεται με γεγονότα ή ζωντανές παραδόσεις, με ιδέες ή πεποιθήσεις, με καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά έργα που έχουν παγκόσμια σημασία;

❖ **όσον αφορά τα φυσικά αξιοθέατα:**

να συμπεριλαμβάνει θαυμάσια φυσικά φαινόμενα ή εξαιρετικές ζώνες φυσικής ομορφιάς με ειδική αισθητική σημασία

eTOURIST

- να είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα για τα βασικά στάδια της ιστορίας της γης συμπεριλαμβανομένου την εξέλιξη της ζωής, των σημαντικών γεωλογικών διαδικασιών κατά την υλοποίηση της ανάπτυξης των μορφών του ανάγλυφου ή των σημαντικών φυσικο-γεωγραφικών και γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών
- να είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα που παρουσιάζει τις σημαντικές οικολογικές και βιολογικές διαδικασίες της εξέλιξης των φυσικών υδάτινων πηγών, των παραλιακών και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και των φυτικών και ζωικών ομάδων
- να συμπεριλαμβάνει σημαντικούς βιότοπους για την διατήρηση της βιοποικιλότητας ειδικά αυτούς με είδη απειλούμενα από εξαφάνιση και ακόμα ειδικότερα αν πρόκειται για είδη που απειλούνται από εξαφάνιση σε παγκόσμιο επίπεδο.

Επιπλέον για να γίνει αποδεκτό σαν εξαιρετική παγκόσμια αξία, το αντικείμενο της πρόταση πρέπει να ανταποκρίνεται στους όρους της ακεραιότητας και/ή της αυθεντικότητας. Πρέπει επίσης να έχει σύστημα διοίκησης που να εγγυάται την ασφάλειά του. Οι όροι για την ακεραιότητα αναφέρονται στην ποιότητα της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και δη να είναι εννιαία και ανέπαφη. Στους όρους συμπεριλαμβάνεται και η εκτίμηση των μέτρων τα οποία δείχνουν πως το αντικείμενο της πρότασης:

- συμπεριλαμβάνει όλα τα απαραίτητα στοιχεία έκφρασης της εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας
- έχει τις κατάλληλες διαστάσεις για να εξασφαλιστεί η πλήρης παρουσίαση των χαρακτηριστικών και των διαδικασιών που προσδίνουν σημασία στην πρόταση
- ζημιώνεται από τις αρνητικές επιπτώσεις της εξέλιξης και/ή από την έλλειψη φροντίδας..

Η αυθεντικότητα εκτιμάται ανάλογα από τον τύπο κληρονομιάς και από τα πολιτιστικό της πλαίσιο μέσω διάφορων χαρακτηριστικών μεταξύ των οποίων είναι:

- η μορφή και το σχέδιο
- τα υλικά και οι ουσίες
- η χρήση και οι λειτουργίες
- οι παραδόσεις, οι τεχνικές και τα συστήματα διοίκησης
- η τοποθεσία και η θέση
- η γλώσσα και άλλες μορφές της άυλης κληρονομιάς
- το πνεύμα και η αίσθηση
- άλλοι εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες.

Η πολιτιστική κληρονομιά είναι παραπάνω από τα μνημεία και τα μεγάλα έργα τέχνης. Προς στιγμήν συμπεριλαμβάνει όλες τις εκφάνσεις του παρελθόντος και του παρόντος τις οποίες μια κοινωνία εκτιμά και θέλει να μεταδώσει στις επόμενες γενιές. Με άλλα λόγια η κληρονομιά είναι σημαντική και δεν μπορεί να αναπαραχθεί.

Η διεύρυνση της έννοιας πολιτιστική κληρονομιά ως μια όλο και μεγαλύτερη ποικιλία των αντικειμένων της επιτρέπει ταυτόχρονα σε ένα όλο και αυξανόμενο κοινό να επωφεληθεί

από την άμεση ή έμμεση επίδραση που έχει η ανακήρυξη ενός πολιτιστικού αξιοθέατου σαν μέρος της κληρονομιάς.

Το σύμφωνο για την Διατήρηση της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς ορίζει την πολιτιστική κληρονομιά και την χωρίζει σε τρεις κατηγορίες:

- ❖ **Μνημεία:** αρχιτεκτονικά, αγάλματα και ζωγραφιές στα μνημεία, στοιχεία ή δομές με αρχιτεκτονικό χαρακτήρα, επιγραφές, σπηλιές, συγκροτήματα
- ❖ **Ανσάμπλ δομών:** ομάδες από αποκομμένες ή ομαδικές δομές οι οποίες χάρη στην αρχιτεκτονική τους, στην ενότητά τους ή στην ένταξή τους στο τοπίο έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από ιστορική, καλλιτεχνική ή επιστημονική άποψη
- ❖ **Αντικείμενα/τόποι:** έργα ανθρώπινα ή αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης του ανθρώπου με τη φύση, όπως και ζώνες που συμπεριλαμβάνουν αρχαιολογικούς χώρους. Το σημαντικό είναι να έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από ιστορική, αισθητική, λαογραφική ή ανθρωπολογική άποψη.

Όσον αφορά τα πολιτιστικά τοπία κατηγοριοποιούνται από την Επιτροπή για την Παγκόσμια Κληρονομιά της ΟΥΝΕΣΚΟ ως εξής:

- ❖ Σχεδιασμένα τοπία: τοπία σχεδιασμένα προσεκτικά και δημιουργημένα από τον άνθρωπο, όπως είναι οι ιστορικοί κήποι και τα πάρκα
- ❖ Επεξεργασμένα τοπία: συμπεριλαμβάνουν τοπία διατηρημένα ή δημιουργημένα, αποτέλεσμα κοινωνικής, οικονομικής, διοικητικής και/ή θρησκευτικής ανάγκης, τα οποία έχουν εξελιχτεί ως την τωρινή τους μορφή στο φυσικό πλαίσιο του περιβάλλοντός τους
- ❖ Συσχετισμένα τοπία: τοπία τα οποία συσχετίζονται με την θρησκευτική, καλλιτεχνική ή πολιτιστική επίδραση των φυσικών στοιχείων τονίζοντας περισσότερο την επίδραση παρά τα δημιουργημένα πολιτιστικά στοιχεία ή τα υλικά.

Στη Βουλγαρία ο Νόμος για την Πολιτιστική Κληρονομιά, δημοσιευμένος στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, τεύχος 19 από τις 13.03.2009 και σε ισχύ από τις 10.04.2009, διατυπώνει το γενικό πλαίσιο για την ρύθμιση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία συμπεριλαμβάνει την υλική και την άυλη, την κινητή και την ακίνητη κληρονομιά, σαν κινητήρα της πολιτιστικής αξίας που φέρει την ιστορική μνήμη και την εθνική ταυτότητα αλλά και έχει επιστημονική και πολιτιστική σημασία:

1. ανασκαφές, αξιοθέατα, επίγειοι και υπόγειοι αρχαιολογικοί χώροι, όπως και κάτω από το νερό
2. ιστορικοί τόποι και συγκροτήματα
3. αρχιτεκτονικά αξιοθέατα και συγκροτήματα
4. λαογραφικά αξιοθέατα και συγκροτήματα
5. καλλιτεχνικά αξιοθέατα της κηπουρικής ή της αρχιτεκτονικής εξωτερικών χώρων
6. φυσικά αξιοθέατα συμπεριλαμβανομένου ανθρωπολογικά ευρήματα, παλαιολιθικά και φυτικά (καλλιέργειες)
7. βιομηχανική κληρονομιά
8. έργα εφαρμοσμένης τέχνης
9. παραδοσιακά επαγγέλματα

eTOURIST

10. κληρονομιά σε ντοκουμέντα
11. οπτικοακουστική κληρονομιά
12. παράδοση και ρητή μετάδοση
13. λογοτεχνικά αξιοθέατα
14. έθιμα, τελετουργίες, γιορτές και πεποιθήσεις
15. μουσική, τραγούδια και χοροί
16. παραδοσιακή ιατρική
17. γαστρονομικές παραδόσεις και εθνολογία
18. λαϊκά παιχνίδια και αθλητισμός.

Αυτοί οι ορισμοί που προτείνει το ρυθμιστικό πλαίσιο της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορούν να μπου σε δυο κατηγορίες: υλική κληρονομιά, κινητή ή ακίνητη και άυλη κληρονομιά.

- Η υλική κληρονομιά μπορεί να περιγραφεί σαν έκφραση ή φυσικό σύμβολο της πολιτιστικής έκφρασης ή των παραδόσεων μιας κοινωνίας που ζει σε μια ορισμένη ζώνη. Τα μνημεία, οι παραδοσιακές δομές, οι αρχαιολογικές ανασκαφές, οι ναοί, οι ιστορικές πόλεις κ.ά. είναι παράδειγμα για αντικείμενα της υλικής κληρονομιάς
- Ακίνητη υλική κληρονομιά: αντικείμενα της υλικής κληρονομιάς που δεν μπορούν να μετακινηθούν από τη θέση τους (μνημεία, αρχαιολογικές ανασκαφές, κήποι κ.ά.)
- Κινητή υλική κληρονομιά: αυτού του είδους τα αντικείμενα μπορούν να μετακινηθούν από ένα μέρος σε άλλο: έργα τέχνης, εκθέματα, βιβλία, παραδοσιακά επαγγελματικά αντικείμενα κ.ά.
- Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί μη φυσική παρουσίαση της πολιτιστικής έκφρασης ή των παραδόσεων μιας κοινωνίας η οποία έχει ρίζες στις πολιτιστικές αξίες ή πρακτικές των προηγούμενων γενεών: μουσική, χορός, τοπικές παραδόσεις, παραδοσιακά επαγγέλματα, δόγματα, κοινωνικές αξίες, γλώσσα, θέτρο, λογοτεχνία κτλ.

ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Κι εδώ παρατηρείται διεύρυνση της έννοιας. Η διεύρυνση της έννοιας «φυσική κληρονομιά», όπως και στην περίπτωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, δημιουργεί χώρο για έναν μεγαλύτερο αριθμό τύπων φυσικών πρώτων υλών που να προστατευτούν, διατηρηθούν και να επιστραφούν στην κοινότητα σε μια καλύτερη μορφή έτσι ώστε να μπορούν να αξιοποιηθούν.

Όπως στην περίπτωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η φυσική κληρονομιά ορίζεται σαφώς από το Σύμφωνο για την Διατήρηση της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς:

- ❖ Τα φυσικά μνημεία αποτελούν φυσικές και βιολογικές δομές ή ομάδες από παρόμοιες δομές που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από αισθητική ή επιστημονική άποψη

- ❖ Οι γεολογικές και φυσιογραφικές δομές όπως και οι αυστηρά περιορισμένες ζώνες αποτελούν το οικοσύστημα των απειλούμενων με εξαφάνιση ζώων και φυτών που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από την άποψη της επιστήμης ή της διατήρησης
- ❖ Οι φυσικοί τόποι ή οι φυσικές, αυστηρά περιορισμένες ζώνες οι οποίες έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από την άποψη της επιστήμης, της διατήρησης ή της φυσικής ομορφιάς.

Επιπλέον για τον πιο συγκεκριμένο ορισμό των εννοιών του Συμφώνου για την Παγκόσμια Κληρονομιά, το Σύμφωνο για την Βιολογική Ποικιλία, που εγκρίθηκε από τον ΟΗΕ το 1992, ορίζει το «οικοσύστημα» σαν «δυναμικό συγκρότημα φυτών, ζώων, μικροοργανισμών και μη οργανικού περιβάλλοντος τα οποία αλληλεπιδρούν μεταξύ τους σαν λειτουργική μονάδα». Όσον αφορά την βιοποικιλότητα πρόκειται για την ποικιλία των ζωντανών οργανισμών που προέρχονται από όλες τις δυνατές πηγές συμπεριλαμβανομένου τη γη, τη θάλασσα ή άλλα υδάτινα οικοσυστήματα και οικολογικά σύνολα από τα οποία είναι μέρος – με άλλα λόγια η βιοποικιλότητα συμπεριλαμβάνει την ποικιλία στο πλαίσιο των ειδών, μεταξύ των ειδών και σε επίπεδο οικοσυστημάτων.

Έτσι τα γενικά χαρακτηριστικά των πρώτων υλών της φυσικής κληρονομιάς αναφέρονται σε καλά οργανωμένες γεωγραφικές ζώνες, αναγνωρισμένες σαν τέτοιες, διοικούμενες με νομικά μέσα ή μέσα άλλης φύσης έτσι ώστε να επιτευχθεί διατήρηση της φύσης σε μακροπρόθεσμο πλάνο μέσω συσχετισμού με τα οικοσυστήματα τους και τις πολιτιστικές αξίες.

Ο Νόμος για τις Προστατευμένες Επικράτειες (1998) ορίζει 6 κατηγορίες Προστατευμένες Περιοχές (ΠΕ) που λαμβάνουν υπόψη τις σύγχρονες διεθνείς απαιτήσεις (τις κατηγορίες της Διεθνούς Ένωσης Προστασίας της Φύσης - International Union for Conservation of Nature / IUCN) και κατηγορίες που διαφοροποιούν τα φυσικά στοιχεία βάση της κατάστασής τους, του στάδιου διατήρησης, του στόχου και του καθεστώτος διοίκησής τους:

- Βιότοπος (κατηγορία I της IUCN) – ανακηρύσσονται υποδείγματα φυσικών οικοσυστημάτων που συμπεριλαμβάνουν χαρακτηριστικά ή/και εντυπωσιακά άγρια φυτικά ή ζωικά είδη όπως και τις περιοχές όπου ζουν (οικότοπους)
- Εθνικό πάρκο (κατηγορία II της IUCN) – ανακηρύσσονται επικράτειες που συμπεριλαμβάνουν φυσικά οικοσυστήματα με μεγάλη ποικιλία φυτικών και ζωικών ειδών και οικότοπων με χαρακτηριστικά και εντυπωσιακά τοπία και αντικείμενα του μη οργανικού περιβάλλοντος
- Φυσικά αξιοθέατα (κατηγορία III της IUCN) – ανακηρύσσονται χαρακτηριστικά ή εντυπωσιακά αντικείμενα της οργανικής και της ανόργανης φύσης
- Συντηρούμενος βιότοπος (κατηγορία IV της IUCN) – ανακηρύσσονται οικοσυστήματα που συμπεριλαμβάνουν σπάνια ή/και απειλούμενα με εξαφάνιση άγρια φυτικά ή ζωικά είδη όπως και τους οικότοπούς τους
- Φυσικό πάρκο (κατηγορία IV ή V της IUCN) – ανακηρύσσονται επικράτειες που συμπεριλαμβάνουν διάφορα οικοσυστήματα με ποικιλία φυτικών και ζωικών ειδών

και των οικότοπων τους όπως και χαρακτηριστικά, εντυπωσιακά τοπία και αντικείμενα του ανόργανου περιβάλλοντος

- Προστατευμένη Περιοχή (ΠΠ / κατηγορία IV και ή V της IUCN) – ανακηρύσσονται επικράτειες με χαρακτηριστικά και εντυπωσιακά τοπία και οικότοπους απειλούμενων από εξαφάνιση, σπάνιων ή ευάλωτων φυτικών και ζωικών ειδών και κοινωνιών που συμβιώνουν..

III. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΧΑΣΚΟΒΟ

Η θέση της περιφέρειας Χάσκοβο βρίσκεται στο νοτιοανατολικό μέρος της Νοτιοκεντρικής περιοχής της Βουλγαρίας. Η περιφέρεια συμπεριλαμβάνει 261 κατοικημένες περιοχές, οργανωμένες σε 11 δήμους: Χάσκοβο, Ντιμίτροβγκραντ, Χάρμανλι, Σιμεώνοβγκραντ, Σβίλενγκραντ, Ματζάροβο, Ιβάνηλοβγκραντ, Λιουμπίμετς, Μινεράλνι μπάνι, Σταμπολόβο και Τοπόλοβγκραντ με συνολική έκταση 5 543 χλμ².

Η περιφέρεια χαρακτηρίζεται με ποικιλία ανάγλυφου. Στην Βόρεια και Κεντρική πλευρά βρίσκεται η πεδιάδα της Άνω Θράκης. Χαρακτηριστικό της περιοχής είναι οι χαμηλές γαίες δίπλα στα ποτάμια και το υψηλό επίπεδο των υπόγειων υδάτων που διευκολύνουν την γεωργία, την άρδευση και τις μεταφορές.

Μεγάλο μέρος από την επικράτεια της περιφέρειας στο Νότο αποτελείται από την Ανατολική Ροδόπη, βουνό με πλούσιο φυτικό και ζωικό κόσμο και από τις πλαγιές του βουνού Σακάρ. Η επίδραση της Μεσογείου, το γεωλογικό παρελθόν του βουνού και οι ιδιαιτερότητες του τοπικού βίου και πολιτισμού βοηθάνε για την διαμόρφωση και την συντήρηση διάφορων βιότοπων στους οποίους υπάρχει μεγάλη βιοποικιλότητα.

Το Χάσκοβο έχει καλά φυσικο-γεωγραφικά δεδομένα – μαλακό κλίμα, όμορφη και οικολογικά καθαρή φύση, πλούσια χλωρίδα και πανίδα με εξαιρετική βιοποικιλότητα, στην περιοχή υπάρχουν πολλά φυσικά αξιοθέατα. Έχουν διαπιστωθεί 1 950 είδη φυτών από 122 οικογένειες, 350 είδη πεταλούδες, 21 είδη ψαριών, 10 είδη αμφίβιων, 26 είδη ερπετών, 273 είδη πτηνών και 59 είδη θηλαστικών. Η περιοχή έχει επίσης πλούσια και ενδιαφέρουσα πολιτιστικο-ιστορική κληρονομιά που συμπεριλαμβάνει αρχιτεκτονικο-ιστορικά μνημεία από την Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα, αρχαιολογικούς θησαυρούς, μνημεία από την εποχή της Αναγέννησης /μοναστήρια,

παλιά σπίτια και εκκλησίες/, ιστορικούς τόπους κ.ά. Στην περιοχή της Στράντζα Σακάρ και στην Ανατολική Ροδόπη παρατηρούνται μεγαλιθικά μνημεία, όπως και θρακικοί τάφοι.

IV. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σε σχέση με την έρευνα της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην περιφέρεια Χάσκοβο, σε εκτέλεση του συμβολαίου με αντικείμενο «Ετοιμασία μεθοδολογίας και ερευνών» στο πλαίσιο του πρότζεκτ „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” σε μετάφραση: «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην βουλγαρο-ελληνική διασυνοριακή περιοχή μέσω έξυπνων και ηλεκτρονικών εργαλείων» με ακρονύμιο „eTOURIST“ στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A „Ελλάδα –Βουλγαρία 2014-2020“, αριθμός αναφοράς 1714, Συμβόλαιο για Αφιλοκερδή Οικονομική Βοήθεια № B2.6c.07/09.10.2017, χρησιμοποιήθηκαν οι εξής μέθοδοι και τα εξής εργαλεία:

- ❖ Επισκόπηση και ανάλυση των πηγών πληροφοριών και των σχετικών εγγράφων
- ❖ Ανάλυση συγκεντρωμένης πείρας και διαπιστωμένων προβλημάτων
- ❖ Εκτίμηση ειδημόνων
- ❖ Δημοσκόπηση – συμπεριλαμβανομένου διατύπωσης ερωτήσεων και ετοιμασία πινάκων για την εισαγωγή και την επεξεργασία των πληροφοριών.

Μελετήθηκαν και εκτιμήθηκαν πολλές πηγές πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένου στρατηγικών εγγράφων (Εθνική Στρατηγική για Βιώσιμη Ανάπτυξη του Τουρισμού στη Δημοκρατία της Βουλγαρίας 2014-2030, Περιφερειακό Σχέδιο Ανάπτυξης της Νότιας Κεντρικής Περιοχής 2014-2020, Νομαρχιακή Στρατηγική της περιφέρειας Χάσκοβο 2014-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Χάσκοβο 2014-2020, Στρατηγική για την Διαχείριση της Δημοτικής Ιδιοκτησίας στον Δήμο Χάσκοβο 2016-2019, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ 2014-2020, Στρατηγική για την Διαχείριση της Δημοτικής Ιδιοκτησίας του Δήμου Ιβήλοβγκραντ ως το 2019, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Λιουμπίμετς 2014-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Ματζάροβο 2014-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Μινεράλνι μπάνι 2014-2020, Στρατηγική Τουριστικής Ανάπτυξης του Δήμου Μινεράλνι μπάνι 2014-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Σβίλενγκραντ 2014-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Σιμεώνοβγκραντ 2014-2020, Δημοτικό πρόγραμμα Διοίκησης και Διαχείρισης της Δημοτικής Ιδιοκτησίας του Δήμου

Σιμεώνοβγκραντ για το 2018, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Σταμπολόβο 2014-2020, Στρατηγική για Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη στο Δήμο Σταμπολόβο 2014-2020, Στρατηγική για την διοίκηση της Δημόδιας Ιδιοκτησίας στο Δήμο Τοπόλοβγκραντ 2015-2019, Πρόγραμμα Τουριστικής Ανάπτυξης στο Δήμο Τοπόλοβγκραντ 2015-2020, Δημοτικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Δήμου Χάρμανλι 2014-2020, Στρατηγική για τη Διοίκηση της Δημοτικής Ιδιοκτησίας στο Δήμο Χάρμανλι 2014-2020 κ.ά.), πολλών ιστοσελίδων με στατιστικά στοιχεία συμπεριλαμβανομένου και αυτών του Επίσημου Τουριστικού πορτάλ της Βουλγαρίας, του Τουριστικού Κέντρου Πληροφοριών του Δήμου Χάσκοβο, του Τουριστικού Κέντρου Πληροφοριών του Δήμου Σταμπολόβο, του Τουριστικού Κέντρου Πληροφοριών του Δήμου Σβίλενγκραντ, του Τουριστικού Κέντρου Πληροφοριών του Δήμου Ιβάηλοβγκραντ κ.ά.

Συμπληρωματικά διεξήχθη και αντιπροσωπευτική έρευνα μεταξύ των ενηλίκων στην περιφέρεια Χάσκοβο με σκοπό να ερευνηθούν οι διαθέσεις, οι γνώμες και οι αντιλήψεις του πληθυσμού όσον αφορά την αναγνωρισιμότητα των αντικειμένων της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Ως αποτέλεσμα, σύμφωνα με τις επιλεγμένες μεθόδους και τα επιλεγμένα εργαλεία αναγνωρίστηκαν περίπου 200 αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς και πάνω από 80 αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς στην περιφέρεια Χάσκοβο (Επισυννημμένο έγγραφο 1.1. Συστηματική βάση δεδομένων όλων των φυσικών και πολιτιστικών αξιοθέατων μαζί με τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν γι' αυτά).

Δημοσκόπηση διεξήχθη την περίοδο Ιούλιο – Αύγουστο 2018 μεταξύ του πληθυσμού της περιφέρειας Χάσκοβο. Ετοιμάστηκε ερωτηματολόγιο (Επισυννημμένο έγγραφο 1.3.1.) και γνώμη για τα ζητήματα έδωσαν 402 άτομα επιλεγμένα μέσω επροσωπευτικής ποσόστωσης. Λαμβάνοντας υπόψη τα θέματα το ερωτηματολόγιο συμπεριλάμβανε μια σειρά ερωτήσεων δίχως διατυπωμένες από πριν απαντήσεις για να αποφευχθεί η υποβολή και να μετρηθούν με μεγαλύτερη ακρίβεια οι ελεύθεροι συσχετισμοί/γνώση για τα θέματα. Οι πληροφορίες συλλέχθηκαν με τη μέθοδο ημιτυποποιημένης συνέντευξης «πρόσωπο με πρόσωπο». Η έρευνα διεξήχθη και ηλεκτρονικά και το ερωτηματολόγιο (Επισυννημμένο έγγραφο 1.3.2.) στάλθηκε στα ηλεκτρονικά ταχυδρομεία περίπου 200 εκπροσώπων διάφορων ενδιαφερόμενων συμπεριλαμβανομένου στο υπουργείο Πολιτισμού, στο υπουργείο Γεωργίας, στο υπουργείο Τουρισμού, σε πολιτιστικά κέντρα, μουσεία, εκπροσώπους της νομαρχιακής και δημοτικής διοίκησης, στην Νομαρχιακή διεύθυνση «Γεωργία» της Περιφέρειας Χάσκοβο, στην Εκτελεστική Υπηρεσία Περιβάλλοντος, αλλά στο ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο απάντησαν μόνο 10 άτομα.

V. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ

Αφού τα αντικείμενα της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς αναγνωρίστηκαν, άρχισε η ανάλυση και η εκτίμησή τους από την άποψη του κατά πόσο εύκολη είναι η πρόσβαση σ' αυτά και κατά πόσο είναι συντηρημένα. Για την διεξαγωγή της ανάλυσης και της εκτίμησης χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι ποιοτικής ανάλυσης, τεχνικές και εργαλεία για την συλλογή των πληροφοριών και την διεξαγωγή της ανάλυσης. Κατά τη μελέτη των ντοκουμέντων και των πληροφοριών εφαρμόστηκε η κλασική μέθοδος ποιοτικής ανάλυσης η οποία βασίζεται στον μηχανισμό εντύφησης στο περιεχόμενο και κατανόησης του νοήματος των διάφορων πηγών πληροφοριών και των συνδεδεμένων εγγράφων. Κάθε πηγή πέρασε από την αρχική της σε ερευνητική μορφή και αυτό επέτρεψε λογική δομή ερμηνείας του περιεχομένου κάθε πηγής η οποία βασίστηκε στα εξής χαρακτηριστικά: είδος και μορφή της πηγής, συμφραζόμενα, συγγραφέας, φερεγγυότητα σαν πηγή πληροφοριών, πραγματικό περιεχόμενο, αξιοπιστία της πληροφορίας, αξιολογικό περιεχόμενο.

Έγινε βαθύτατη και καθολική επισκόπηση των συλλεγμένων πληροφοριών το οποίο επέτρεψε να γενικευτούν και να αναλυθούν συμπεράσματα τα οποία χρησίμευσαν σαν εκτίμηση για το επίπεδο προσβασιμότητας και συντήρησης για την επίσκεψη στα φυσικά και τα πολιτιστικά αξιοθέατα στην επικράτεια της περιφέρειας Χάσκοβο. Η μελέτη συμπεριλάμβανε και επίσκεψη σε κάποια από τα αξιοθέατα για τα οποία έλλειπαν ή δεν υπήρχαν αρκετές πληροφορίες.

Κατά την ανάλυση και την εκτίμηση της προσβασιμότητας και της συντήρησης των φυσικών και των πολιτιστικών αξιοθέατων λήφθηκαν υπόψη οι εξείς ενδείξεις και τα εξής κριτήρια:

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ		
ΔΕΙΚΤΗΣ	ΚΡΙΤΗΡΙΟ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
Οδική υποδομή	Το αξιοθέατο είναι προσβάσιμο το λιγότερο από ασφαλτοστρωμένο δρόμο με όχημα (συμπεριλαμβανομένου τζιπ)	Σε περίπτωση που παρατηρούνται τρία από τα τέσσερα κριτήρια όσον αφορά τους δείκτες δεχόμαστε πως το αξιοθέατο είναι προσβάσιμο αλλά το

		κριτήριο «Το αξιοθέατο είναι προσβάσιμο το λιγότερο από ασφαλτοστρωμένο δρόμο με όχημα» είναι υποχρεωτικό. Χωρίς αυτό ακόμα και αν ισχύουν τα υπόλοιπα τρία κριτήρια το αξιοθέατο θα θεωρείται μη προσβάσιμο.
Τουριστική υποδομή	Υπαρξη δομών τουριστικής διαμονής από τις οποίες να υπάρχει πρόσβαση προς το αξιοθέατο	
	Υπαρξη μονάδων εστίασης στις κατοικημένες περιοχές από τις οποίες υπάρχει πρόσβαση προς το αξιοθέατο	
Ενημερωτική υποδομή	Υπαρξη σήμανσης και πινακων με πληροφορίες γύρω από το αξιοθέατο	
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗ		
ΔΕΙΚΤΗΣ	ΚΡΙΤΗΡΙΟ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
Φυσική κατάσταση	Η φυσική κατάσταση του αξιοθέατου να επιτρέπει την επίσκεψη	Άριστο επίπεδο συντήρησης
	Η φυσική κατάσταση του αξιοθέατου να επιτρέπει σε ορισμένο βαθμό την επίσκεψη αλλά να είναι απαραίτητο να ληφθούν μέτρα για την συντήρησή του	Ικανοποιητικό επίπεδο συντήρησης
	Η φυσική κατάσταση του αξιοθέατου να μην επιτρέπει την επίσκεψη και να είναι απαραίτητο να ληφθούν μέτρα για τη συντήρησή του	Πολύ κακό επίπεδο συντήρησης

Βάση των παραπάνω αναγνωρισμένων ενδείξεων και κριτηρίων η ανάλυση και η εκτίμηση, όσον αφορά την προσβασιμότητα και το επίπεδο συντήρησης για την επίσκεψη στα αξιοθέατα, έχουν γίνει στο Επισυννημμένο έγγραφο 1.2. «Ανάλυση και εκτίμηση της προσβασιμότητας και επίπεδο συντήρησης για την επίσκεψη στα αξιοθέατα».

Το παρόν έγγραφο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος "Πρωτόηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της διασυνοριακής βουλγαρικής και ελληνικής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων" (eTOURIST), που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα συνεργασίας Ελλάδα - Βουλγαρίας 2014 INTERREG VA -2020", Σύμβαση Επιχορήγησης B2.6γ.07 / 09.10.2017. Το Έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα -Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.

VI. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ /ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΧΑΣΚΟΒΟ/

Σαν αποτέλεσμα από την ανάλυση και την εκτίμηση της αναγνωρισιμότητας των αξιοθέατων (Δες το Επισυνημμένο έγγραφο 1.3 «Ανάλυση και εκτίμηση της αναγνωρισιμότητας των αξιοθέατων μεταξύ του πληθυσμού της στοχευμένης περιοχής /περιφέρεια Χάσκοβο/») μπορούν να βγουν τα εξής συμπεράσματα:

- ο ντόπιος πληθυσμός έχει σχετικά υψηλό επίπεδο γνώσης για τα αντικείμενα της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς στην περιφέρεια Χάσκοβο
- τα αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς είναι λιγότερο γνωστά σε σύγκριση με αυτά της πολιτιστικής κληρονομιάς
- τα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς που αναφέρουν οι ερωτηθέντες δείχνουν μια αντικειμενική αναγνωρισιμότητα μιας και στη λίστα των αυθόρμητα αναφερόμενων αξιοθέατων υπάρχουν αξιοθέατα με πραγματικό καθεστώς μνημείου και τα περισσότερα είναι εθνικής σημασίας. Υπάρχουν όμως και άλλα τα οποία έχουν συμβολική αξία για τους ντόπιους (π.χ. το μνημείο της Παναγίας που χτίστηκε τα τελευταία χρόνια)
- τα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι σημαντικά πιο αναγνωρίσιμα από τους ντόπιους σαν εμβληματικά της περιφέρειας σε σύγκριση με τα αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς..

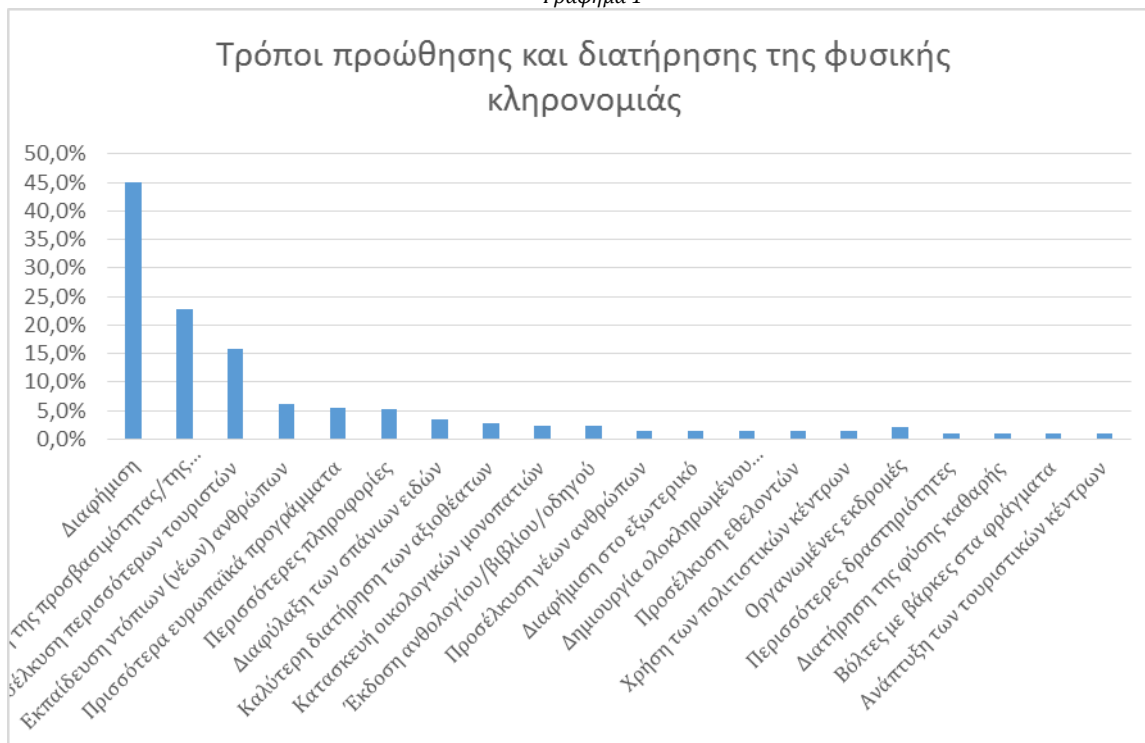
Στο πλαίσιο της ανάλυσης συμπεριλήφθηκαν ερωτήσεις σχετικές με το επίπεδο της εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων για ανάπτυξη της περιφέρειας όσον αφορά την φυσική και την πολιτιστική κληρονομιά. Προς στιγμήν, κατά τους ερωτηθέντες, οι δυνατότητες για την ανάπτυξη των φυσικών και πολιτιστικών αξιοθέατων εκμεταλλεύονται σχεδόν στο ίδιο επίπεδο και μάλιστα σχετικά καλά – η μέση βαθμολογία είναι 5.16 για τα αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς και 5.11 για αυτά της πολιτιστικής κληρονομιάς με ανώτερη βαθμολογία το 7 (βαθμολογία από το 1 ως το 7 με το 1 να σημαίνει «σε πολύ χαμηλό βαθμό», το 4 να αποτελεί ουδέτερη εκτίμηση ενώ το 7 να σημαίνει «σε πολύ υψηλό βαθμό»). Η πιο υψηλή βαθμολογία για τα αντικείμενα της φυσικής κληρονομιάς είναι λογική μιας και 1) είναι λιγότερα από αυτά της πολιτιστικής κληρονομιάς και 2) γιατί για την δημοφιλή εμφάνιση της φυσικής κληρονομιάς γίνονται πολύ λιγότερα και δη να προστατεύεται από τις καταστροφές και να δημοσιοποιείται ενώ όσον αφορά την πολιτιστική κληρονομιά εκεί υπάρχει ανάγκη από ανακαίνιση/συντήρηση και ερμηνεία.

Έτσι λογικά στην ερώτηση τι πρέπει να γίνει για την δημοσιοποίηση και την συντήρηση της φυσικής κληρονομιάς οι ερωτηθέντες θέτουν τρεις προτεραιότητες:

- διαφήμιση (45%);
- βελτίωση της προσβασιμότητας (22,8%);

- ενεργή προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών (15,9%).

Γράφημα 1

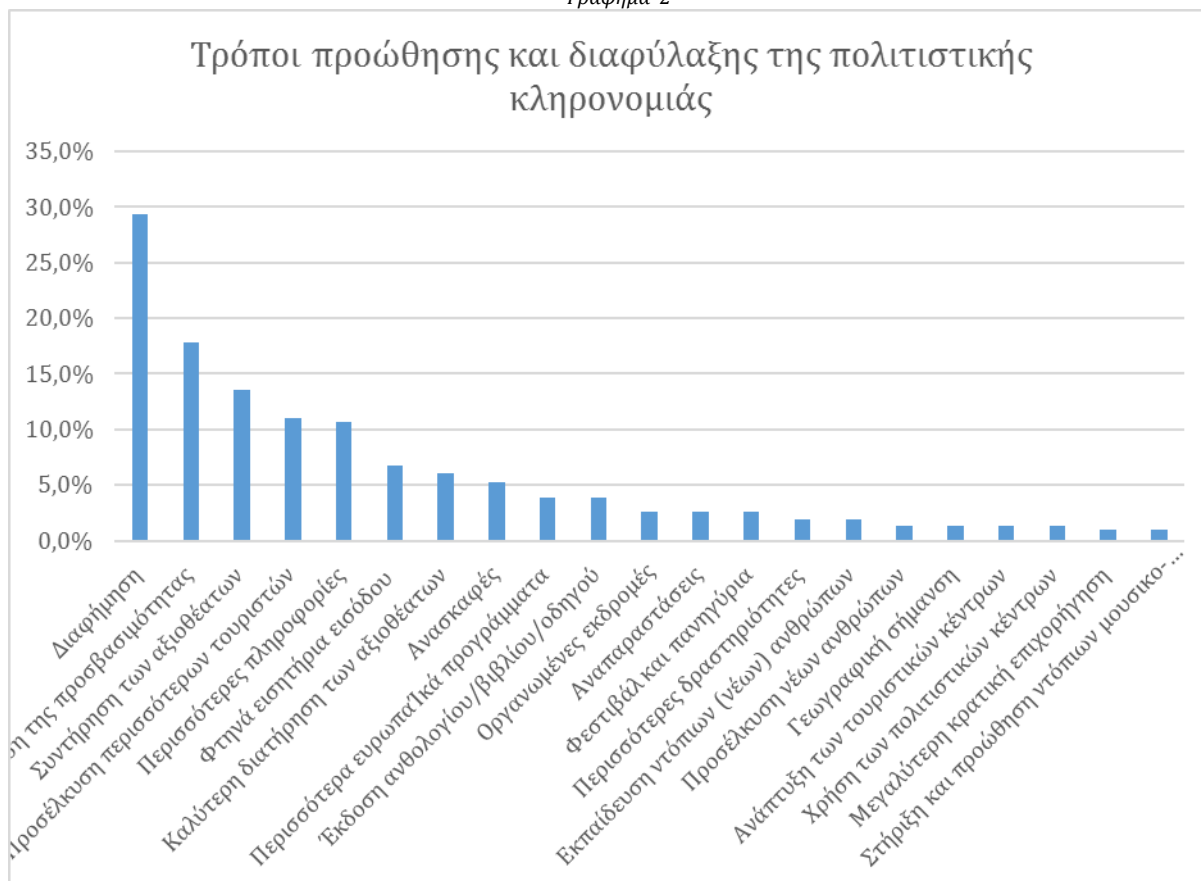

Όσον αφορά την πολιτιστική κληρονομιά οι προτεραιότητες είναι τέσσερις:

- διαφήμιση (29,4%),
- βελτίωση της προσβασιμότητας (17,8%),
- συντήρηση των αξιοθέατων (13,6%)
- ενεργή προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών (11%).

Γράφημα 2

Οι προτάσεις των ερωτηθέντων που δεν είναι ιδιαίτερα μαζικές είναι πολύ ενδιαφέρουσες και μπορούν να συνοψιστούν στις ακόλουθες βασικές κατευθύνσεις:

- να προσελκυστούν (συμπεριλαμβανομένου και να εκπαιδευτούν) μεγαλύτερες και ποικίλες ομάδες ντόπιων νέων ανθρώπων, συγκροτημάτων που ασχολούνται με πολιτισμό και τέχνη, εθελοντές όχι μόνο από την περιοχή, μέλη των πολιτιστικών κέντρων στην διαδικασία της συντήρησης και της δημοσιοποίησης των αξιοθέατων
- διοργάνωση και προώθηση περισσότερων ενδιαφερόντων και ελκυστικών δραστηριοτήτων για ομαδικές επισκέψεις όπως φεστιβάλ, αναπαραστές, βόλτες με βάρκες στα φράγματα, εκδρομές και επισκέψεις στα αξιοθέατα
- συστηματοποίηση της δημοσιοποιητικής δραστηριότητας, προσέλκυση επισκεπτών μέσω της ανάπτυξης περισσότερων τουριστικών κέντρων και δημιουργία ολοκληρωμένου/ακέρατου τουριστικού προϊόντος.

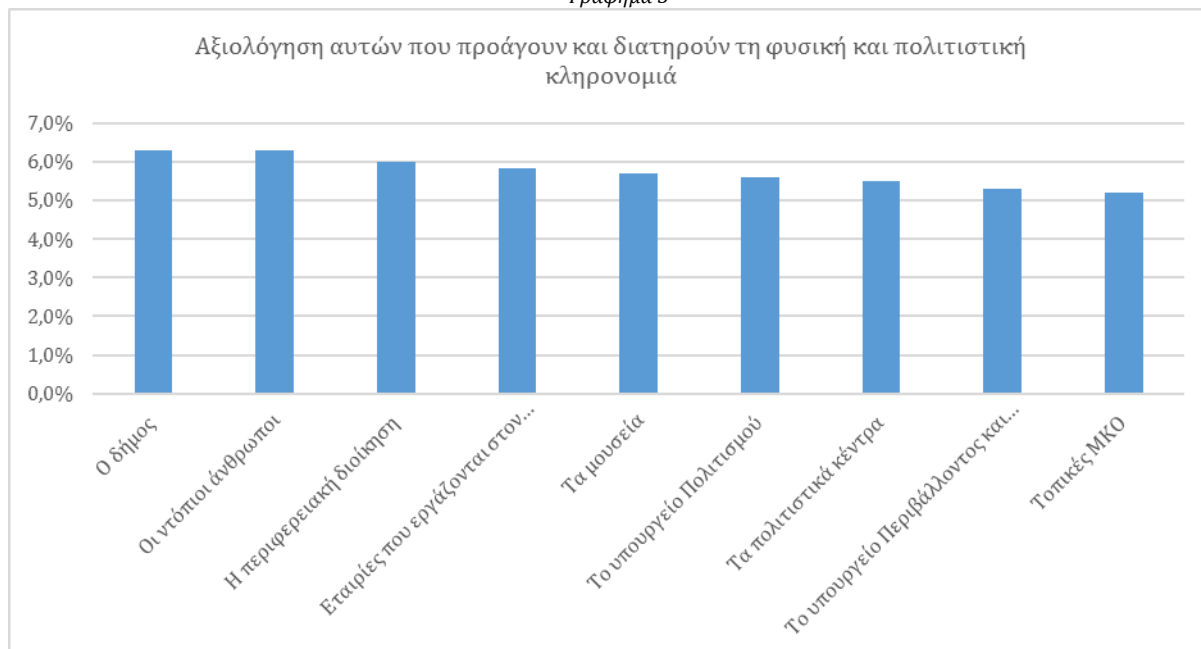
Για όλους τους προτεινόμενους υπεύθυνους οργανισμούς (δημόσια διοίκηση, επιχειρήσεις, ΜΚΟ, τοπικές κοινωνίες) γίνεται αποδεκτό πως παίζουν σημαντικό ρόλο για την συντήρηση και την δημοσιοποίηση της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς – βαθμολογία πάνω από 5 για την σημασία του ρόλου βάση της ήδη γνωστής σκάλας από το 1 έως το 7.

Γίνεται ξεκάθαρο ότι είναι εξαιρετικά σημαντικός και ο ρόλος των τοπικών παραγόντων – οι δήμοι και οι ντόπιοι άνθρωποι (βαθμολογία πάνω από 6), όπως και των δημόσιων αρχών σαν υπεύθυνες για την εφαρμογή των κρατικών πολιτικών σε περιφερειακό επίπεδο (βαθμολογία 6). Αυτό από την μία δείχνει:

- τη σημασία του ρόλου του δήμου σαν πηγή πρωτοβουλίας σε τοπικό επίπεδο και σαν ηγέτη που προσελκύει την τοπική κοινότητα να δεσμευτεί
- την παρουσία επιπέδου ετοιμότητας της τοπικής κοινότητας να εργαστεί για συλλογικούς στόχους.

Ταυτόχρονα οι χαμηλότερες βαθμολογίες για το ρόλο των τοπικών ΜΚΟ (5,18) και των πολιτιστικών κέντρων (5,51) δείχνουν την ανάγκη αύξησης των δυνατοτήτων των μη κυβερνητικών οργανωτικών δομών σε τοπικό επίπεδο.

Γράφημα 3

VII. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ

Όλα τα αναγνωρισμένα αξιοθέατα ήταν χρονολογημένα από την αρχή της μελέτης.

Η ιστορική χρονολόγηση είναι μεθοδολογία της ιστοριογραφίας. Πρόκειται για εργαλείο με το οποίο η μελέτη της ιστορίας χωρίζεται χρονολογικά σε κάμπουσες συνοπτικές χρονολογικές περιόδους βάση χαρακτηριστικών διαφορών, ιδιαιτεροτήτων και σημείων αναφοράς στην εξέλιξη της ανθρωπότητας και του πολιτισμού.

Η κλασική ιστορική χρονολόγηση διαχωρίζει τις εξής εποχές:

1. Προϊστορία στην εποχή του Λίθου με ενδιάμεση εποχή την Χαλκολιθική – από 2.5 εκ. χρόνια π. Χ. έως 3300/3000 π. Χ.
2. Αρχαιότητα με γραφή κατά την εποχή του Χαλκού – από το 3300/3000 π. Χ. έως το 800 π. Χ.
3. Αρχαιότητα – από τον 8ο αιώνα π. Χ. ως τις αρχές του 6ου αιώνα μ. Χ.
4. Μεσαίωνας – από τις αρχές του 6ου αιώνα μ. Χ. ως τα τέλη του 15ου αιώνα μ. Χ.
5. Νέα Εποχή – από τα τέλη του 15ου αιώνα ως τα μέσα του 20ού αιώνα μ. Χ.
6. Σύγχρονη εποχή – από τα μέσα του 20ού αιώνα ως τις μέρες μας.

Βάση των προαναφερόμενων και της υπαγωγής τους σε συγκεκριμένη ιστορική περίοδο ο Εκτελεστής κατηγοριοποιεί τα αναγνωρισμένα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς στις εξής ιστορικές περιόδους /Επισυνημμένο έγγραφο 1.4. «Αξιοθέατα από την άποψη της ιστορικής τους χρονολόγησης»/:

1. προϊστορική – από 2.5 εκ. χρόνια π. Χ. έως 3300/3000 π. Χ.
2. αρχαία – από το 3300/3000 π. Χ. έως το 800 π. Χ.
3. αρχαία – από τον 8ο αιώνα π. Χ. ως τις αρχές του 6ου αιώνα μ. Χ.
4. μεσαιωνική – από τις αρχές του 6ου αιώνα μ. Χ. ως τα τέλη του 15ου αιώνα
5. νέα Εποχή – από τα τέλη του 15ου αιώνα ως τα μέσα του 20ού αιώνα μ. Χ.
6. σύγχρονη εποχή – από τα μέσα του 20ού αιώνα ως τις μέρες μας.

Προς στιγμήν η επιστήμη χρησιμοποιεί κάμπουσες μεθόδους για την κατηγοριοποίηση των ιστορικών περιόδων των αντικειμένων της φυσικής κληρονομιάς:

- γεωλογική
- υδροχημική
- βιολογική
- γεωχημεία του εδάφους
- γεωγραφική ανάλυση πληροφοριών
- μέθοδοι εξ αποστάσεως κ.ά..

Μεταξύ των γεωλογικών μεθόδων υπάρχουν ορυκτολογική, πετρολογική, γεωμορφολογική, στρατηγγραφική, ιζηματολογική κ.ά. Κάθε μια από τις μεθόδους μπορεί να δώσει λάθος χρονολόγηση αλλά όλες τους προϋποθέτουν δημιουργία

βάσεων δεδομένων που συμπεριλαμβάνουν λεπτομερείς τοπογραφικούς και γεωλογικούς χάρτες, χάρτες του υπέδαφους, δορυφορικές εικόνες, φωτογραφίες από αεροπλάνο, τρισδιάστατα μοντέλα του ανάγλυφου, εργαστηριακές μάκρο και μικρο-αναλύσεις των συστατικών του εδάφους κ.ά. Με αυτόν τον τρόπο περιγράφονται γεωχημικές, υδρολογικές ή γεωλογικές ιδιαιτερότητες των αντικειμένων που σε συνδυασμό δίνουν τη δυνατότητα να εξηγηθούν κάποια φυσικά φαινόμενα αλλά με τη χρήση αυτών των μεθόδων η μελέτη δεν τελειώνει. Σε αποτέλεσμα των αναλύσεων που έχουν διεξαχθεί μερικές φορές φτάνουμε σε ανεξήγητα φαινόμενα τα οποία μπορεί να μην χωράνε στις υπάρχουσες επιστημονικές θεωρίες. Τα νέα στοιχεία οδηγούν σε νέα ερωτήματα τα οποία μπορούν να απαντηθούν μέσω επιπλέον δειγμάτων, δημιουργία πιο λεπτομερών χαρτών, με πιο σύγχρονες αναλύσεις, με βελτίωση της ακρίβειας των εργαστηριακών ερευνών, με την διατύπωση καινούριων θεωριών κτλ. Η πιθανότητα να φτάσουμε ξανά σε ανεξήγητα φαινόμενα είναι μεγάλη και αυτό από την πλευρά του να μετατρέψει την συλλογή δεδομένων που αφορούν την χρονολόγηση των φυσικών αξιοθέατων σε μια ατελείωτη διαδικασία.

Στον ορισμό της χρονολόγησης των φυσικών αξιοθέατων λαμβάνεται υπόψη το γεγονός πως τα φαινόμενα αυτά διαμορφώνονται επί εκατομμύρια χρόνια, κατά τη διάρκεια διάφορων σταδίων εξέλιξης του πλανήτη, εξαρτώμενα από τις κλιματολογικές συνθήκες, τις γεωλογικές διαδικασίες, διάφορα φυσικο-γεωγραφικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά κ.ά.

Εν κατακλείδι μπορούμε να ισχυριστούμε πως η περιφέρεια Χάσκοβο έχει τεράστιες δυνατότητες για την ανάπτυξη της πολιτιστικής και της φυσικής της κληρονομιάς. Επιθυμία για την ανάπτυξη αυτών των δυνατοτήτων βρίσκουμε στον Ειδικό Στόχο 1.2.2. «Ενθάρρυνση της ανάπτυξης βιώσιμου τουρισμού, βασισμένου στην φυσική και την πολιτιστική κληρονομιά» της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Ανάπτυξη της Περιφέρειας Χάσκοβο για την περίοδο 2014-2020 αλλά το γεγονός πως μεγάλο μέρος από τα αναγνωρισμένα αντικείμενα της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς από την αρχή της μελέτης δεν αναγνωρίζονται από τον ντόπιο πληθυσμό μας κάνει να σκεφτόμαστε πως τα μέτρα τα σχετικά με την δημοσιοποίηση της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς δεν είναι αρκετά. Τα αξιοθέατα βρίσκονται σε κακή κατάσταση και δεν είναι καλή η προσβασιμότητα ως αυτά. Αυτό μειώνει επιπλέον τις δυνατότητες να αναπτυχθεί τουρισμός βασισμένος στη φυσική και την πολιτιστική κληρονομιά.

VIII. ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.1 ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΥΠΑΡΧΟΝΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ ΧΑΣΚΟΒΟ

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ /ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΧΑΣΚΟΒΟ/

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.3.1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΠΙΤΟΠΟΥ

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.3.2. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ

ΕΠΙΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ 1.4. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΞΙΟΘΕΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ